

Torsdag 26 oktober 2000

Kristianstadsbladet

23

BROMÖLLA

Åsa Carlsson • Birgitta Persson 0456-290 00 • telefax 0456-299 92. Vid utebliven tidning! Ring 044-1004 90.

Då tystnade de glada skratten

På besök i koncentrationsläger

BROMÖLLA/STUTTHOF. Fram tills dess att den mer än 50 år gamla filmen från ett koncentrationsläger börjar visas är det som vilken skolresa som helst. Sto, sim och glada tillrop. När bioduken sedan fylls med krigets färor och tusentals döda och lilla tilltygade människor tystnar skratten och ersätts av en kompakt tystnad. Den efterföljande rundvandringen i förintelselägret förstärker alla känslor.

Birgitta Persson
0456-290 000

– Hur har man kunnat behandla människor på det här sättet, säger Max Stalmarski, en av Bromöllas niondeklassare som i veckan besökt Stutthof.

Under hösten kommer samtliga niondeklassare i Bromölla kommun att åka till koncentrationslägret Stutthof i norra Polen.

I måndags begav sig den första omgången elever i väg tillsammans med ett tiotal lärare och annan skolpersonal. Kristianstadsbladet följde också med på resan, som på många sätt blev en omtumlande upplevelse.

Stutthof ligger ungefär åtta mil sydost om hamnstaden Gdynia, där färjorna från Karlskrona lägger till. Bussresan dit tar drygt en och en halv timme.

Dis och dugregn

Det är riktigt höst i luften när Bromöllagänget anländer till Stutthof. Termometern visar på knappt tio grader och diset övergår ganska snart i ett visigt dugregn.

Studiebesöket inleddes med filmvisningen i byggnaden,

som en gång var lägreets huvudkontor. Den svart-vita filmen visar hur det gick till då den sovjetiska Röda armén 1945 intog Auschwitz, ett annat koncentrationsläger där fyra miljoner människor fick sätta livet till under kriget. Det är bilder på döda, svårt sjuka och utmätta människor. Både vuxna och barn.

Oerhört lidande

Genom att först ha sett filmen är det lättare att föreställa sig hur det var i Stutthof under den första hälften av 40-talet. Då de enkla och dragiga barackerna, som numera innehåller en omfattande utställning, var fyllda med hung-
rande, utmattade och sjuka fångar.

Guiden Wojciech Lygas berättar ingående om livet i koncentrationslägret. Om människornas oerhörda lidande och känslan av hopplöshet.

I augusti 1944. Bara ett 20-tal meter därifrån ligger krematoriet där liken brändes. Fångarna transporterades i godståg direkt till gaskammaren. De lurades till att tro det var ett arbetsläger de kommit till och att de måste ta en dusch innan de blev registrerade. Mellan 60 och 80 personer stängdes in i gaskammaren samtidigt.

Ungdomarna lyssnar och förntas av Wojciech Lygas berättelse.

– Ja, det här är värre än jag trodde det skulle vara, konstaterar Tobias Karlsson i klass 9 A. – Man kan inte fatta att människor gjort så här mot

andra människor. Visst har man hört talas om det förut. Nu har man sett det också.

Rötterna i Polen

Max Stalmarski i 9 D har sina rötter i Polen, närmare bestämt i Wrocław. Familjen flyttade till Sverige innan Max fyllt ett år.

– Visst får man sig en tankeställare, säger Max, som varit i Polen flera gånger förut när han hälsat på sina släktingar. Men det här är första besöket till ett koncentrationsläger.

– Det var hemskt att höra hur man behandlade fångarna i sjukstugan. Hur de opererades och hur de, som ansågs vara alltför svaga, dödades.

Förberedelserna i skolan inför resan har varit omfattande. Ungdomarna har läst böcker, diskuterat och sett filmer.

– Det har gjort att man blivit lite förberedd på vad vi skulle få se, säger Emelie Nylander i 9 A. – Men helt klart är det här en viktig resa. Nu har man ju varit på platsen där allt detta hemska hände.

Uppföljningar
Lika noggrant som resan förberetts kommer den att följas upp.

Jag skall skriva en uppsats om förintelsen och om Polen på engelskan, berättar Tobias Karlsson. – Vi kommer också att göra någon form av sammansällning, säger Max Stalmarski, som ser Stutthofresan som en oerhört nyttig upplevelse.

Ja, en annorlunda historielektion, som kommer att följa oss alla genom livet.

birgitta.persson@kristianstadsbladet.se

Man kan inte fatta att människor gjort så här

Taggråd överallt. Hög taggråd omgärdar koncentrationslägret Stutthof i Polen. Själva ingången till lägret kallas "Dödsporten". – Vårje länge upphörde att vara människor när de passerade ingången och blev i stället ett nummer, berättar guiden Wojciech Lygas (i mitten).

Bild: **BIRGITTA PERSSON**

En erfarenhet rikare. Trötta efter en blåsig natt på Östersjön och fyllda av nya intryck anländer eleverna från Tunnbyskolors klass 9 A respektive 9 D till Bromölla i går. Under dagen fanns lärarna till hands på skolorna om eleverna hade några funderingar och frågor.

Bild: **TOMMY SVENSSON**

"En viktig resa". Tobias Karlsson, Helena Jacobsson, Max Stalmarski, Emelie Nylander och Charlotta Jacobsson är nöjda med Stutthofresan och tycker det är viktigt att andra elever får möjlighet att göra liknande studiebesök i koncentrationslägret.

Bild: **TOMMY SVENSSON**

Stående tystnad. Monumentet på Stutthof uppfördes 1988 och skall minna om allt det hemska som hände under kriget. Bromöllaeleverna Emelie Nylander, Max Stalmarski och Tobias Karlsson strosar på området tillsammans med läraren och tillika initiativtagaren till Polenresorna Bengt Lindgren. – Det är så tyrt här, konstaterar Max Stalmarski och får medhåll av de Övriga.

Bild: **BIRGITTA PERSSON**

"Det som hände får inte falla i glömska"

BROMÖLLA. –Ett jättebra initiativ!
Det säger barn- och utbildningsnämndens vice ordförande Åke Hammarstedt (s) om niondeklassarnas resor till Stutthof.

När läraren Bengt Lindgren och några av hans kollegor presenterade idén om att låta eleverna åka till ett koncentrationsläger för kommunpolitikerna så var gensvaret stort. –Det förekommer nynazism i Bromölla och det är viktigt att arbeta förebyggande, säger Åke Hammarstedt. –På det här sättet blir ungdomarna mer förberedda när det kommer sådana influenser. För årets resor har barn- och utbildningsnämnden avsatt 75 000 kronor. I nästa års budget har politikerna öronmärkt

närmare 100 000 kronor till Stutthofresorna.

Tanken är att det här skall vara ett återkommande inslag för niondeklassarna, säger barn- och utbildningsnämndens ordförande Kjell Olofsson (s).

–Det som hände under kriget får inte falla i glömska. All skolpersonal på såväl Dalaskolors högstadium som på Tunnbyskolan kommer att få följa med på resorna efter hand. Samma sak gäller politiker i barn- och utbildningsnämnden. Det handlar inte bara om värdefull kunskap för eleverna, utan även för de vuxna. Kjell Olofsson kommer själv att delta i årets fjärde och sista studieresa.

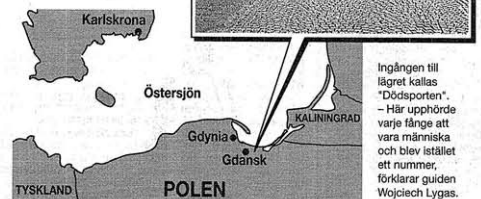
birgitta.persson@kristianstadsbladet.se

85 000 dog i Stutthof

Stutthof byggdes 1939 och var i bruk till 1945. Lägerområdet utökades efter hand och omfattade på slutet 21 hektar mark.

Det förekommer olika uppgifter om hur många människor som hållits fångna i Stutthof, men det handlar sannolikt om cirka 120 000. Det var polacker, ryssar, judar och så vidare. De bodde i trånga dragiga baracker. Inte sällan tvingades fyra-fem personer samsas om en smal brits.

Fångarna, både kvinnor och män, arbetade hårt bland annat i en vapentabrik, i olika verkstäder och i skogen. De fick väldigt lite mat, endast cirka 25 procent av dagsbehovet. Svält och sjukdomar var därför vanliga dödsorsaker. Giftinjektioner och arkebusering användes också och hösten 1944 började gaskammaren användas. Sammanlagt beräknas 85 000 människor ha dött i Stutthof.

Ingången till lägret kallas "Dödsporten"

– Här upphörde varje fånge att vara människa och blev i stället ett nummer, förklarar guiden Wojciech Lygas.

©bild: Thomas Jönsson/Åb Fakta; Birgitta Persson

Nisses tionde tur till Stutthof

BROMÖLLA. Trafiken är hård och bilarna susar fram i tre filer. Men Nisse Schöllin räds inte det minsta. Han har kört buss i 25 år och är van vid långturer utomlands. Det här är hans tionde tur till Stutthof i Polen.

Av Birgitta Persson
0456-290 000

Tillsammans med sin syster Kerstin driver Nisse Schöllin Schöllins buss i Fjälkinge och de är tredje generationen i branschen. Det började med en taxirörelse, men efter hand har verksamheten mer och mer inriktats på busstrafik.

Företaget kör skolskjutsar i bland annat Åhus och Fjälkinge. För övrigt handlar det om beställningstrafik, det vill säga studie- och nöjesresor för företag, idrottsföreningar, kommuner och dylikt. I år kommer bussbolaget även att anordna turer till julmarknaden i Köpenhamn och shoppingresor till Ullared.

Bered på allt

Nisse Schöllin trivs med arbetet som busschaufför. Det är fritt, omväxlande och innebär många möten med människor. Hetsig trafik och ökande vägar bekymrar honom inte det minsta. –Nej, men det gäller att vara beredd på allt, säger han. –I Tyskland är det hård trafik, men i Polen är det nästan ännu värre.

Den första resan till Stutthof anordnade Schöllins i våras då Kristianstads kommun var uppdragsgivare och låt sina niondeklassare åka till koncentrationslägret, på precis samma sätt som nu Bromölla gör.

Tre turer till

För Nisses del har det blivit sammanlagt tio turer till Stut-

Välkänt ansikte. Busschauffören Nisse Schöllin från Vanneberga är en välkänd profil i Kristianstad med omnejd. Nu kör han Bromöllaeleverna till koncentrationslägret Stutthof.

Bild: **TOMMY SVENSSON**

hof. För tre veckor sedan, då niondeklassarna från Tollarp åkte i väg, gick två bussar i väg samtidigt. Nisse Schöllin har både följt med på den guidade turen och sett filmen, som brukar inledda studiebesöken på Stutthof. –Det är kusligt och klart att man blir berörd, säger han. Bromölla kommun kommer att anordna ytterligare tre re-

sor för sina sammanlagt cirka 200 niondeklassare. Måndag 6 november går nästa tur, därefter är det avresor 13 och 20 november. Sannolikt kommer Nisse att sitta bakom ratten även då. –Det brukar vara trevligt med ungdomarna och i regel är de skotsamma.

birgitta.persson@kristianstadsbladet.se